

Õpetaja Kaja Kaus on huvitavate ideedega, särav, pühendunud õpetaja, muusikakultuuri kujundaja, hoidja ja edasikandja läbi igapäevase töö muusika- ja rütmikaõpetaja ning muusikaõppejõuna Jakob Westholmi Gümnaasiumis, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias, lisaks Jakob Westholmi Sihtasutuse juht ning asendamatu ema kahele pojale.

2010. aastal pälvis ta Eesti ja Muusika- ja Teatriakadeemia üliõpilasena H. Kaljuste nimelise stipendiumi, 2015 sai ta Tallinna nooreks õpetajaks, 2023 Tallinna põhikooli õpetaja tiitli ning valiti ka vabariikliku vooru finalistiks.

Missugune auhinna vastuvõtja Sa oled, kas selline „oh, mis nüüd mina“ tüüpi või mõtlesid, et lõpuks ometi on Sind märgatud.

Väga hea küsimus, arutasin seda ka oma lähedastega. Eestlaslik oleks öelda, et mis nüüd mina, et kõik teised olete ju ka tublid. Aga seekord tundsin, et olen ikkagi päris uhke. Võtsin selle suure tänutundega vastu, üllatus see oli muidugi, aga liigset tagasihoidlikkust ka ei teeselnud. Palju tööd on ju tehtud.

Viimane auhind oli just muusikaõpetajale suur tunnustus. Põhikooliõpetajaid on ju nii palju ja et just muusikaõpetaja pääses esile on erakordselt tore. Võiksin olla teerajaja ka teistele muusikaõpetajatele ja noortele. Pole nii, et annan vaikselt oma tunde ning keegi ei märka. Märgati küll.

Ütlesid, et Sind üllatas just muusikaõpetaja esiletõstmine. Kas Sa muusikaõpetajana tunnend, et muusika kui aine ei saa piisavalt tähelepanu kooli, kolleegide või ka perede poolt?

Meie koolis on muusika ikka väga tähtsal kohal. Aga ühiskonnas, peredes on küll mulje, et see tuleb kuidagi ära teha, on teisejärguline. Meie koolis on see tähtis ja muusikaõpetajad teevad olulist tööd. Laiemalt aga on vahel suhtumine, et muusikaõpetus koolis on lihtsalt *just for fun*. Ise võitlen küll sellise suhtumise vastu.

Sa oled EMTAs rütmika külalisõppejõud. Keda ja mida õpetad?

Muusikapedagoogika üliõpilaste juures käin I või II kursuse kevadsemestril õpetamas rütmikat. See on Émile Jaques-Dalcroze välja töötatud meetodika, kuidas läbi liikumise arendada erinevaid muusikalisi väljendusvahendeid. Minu ülesanne on anda üliõpilastele teooria kõrval ühte praktilist kursust, kus nad saavad ka ise kõike läbi liikumise proovida.

Kas saad seda rütmikat ise ka Luise majas õpilastega rakendada?

Ma saan seda teha nii piisavalt, kui palju tahan. Ruum võiks olla selline, kus me teisi ei segaks ning pillid peaksid olema käepärast, mitte klassis. Aga kuna see nõuab nii minult kui ka lastelt suurt energiat, siis peab tajuma, kas lapsed ja ma ise sel hetkel jaksan seda teha. Muusikaklassi lapsed saavad rütmikat rohkem, aga kui ütlen oma õpilastele, et nüüd lähme saali, siis kõik saavad aru, mis neid ees ootab.

Kas rütmikat õppisid Sa ka ise EMTAs või käisid seda välismaal õppimas?

Meil ei olnud sellist liikumisõpetust, olid mõned külalislektorid, kes tegid tantsutunde ning Monika Pullerits õpetas meile Orff meetodikat. Mina käisin rütmikat õppimas Malmö Muusikaakadeemias Rootsis, kus olin terve aasta vahetusüliõpilane. Nad kasvasid

rütmikapedagooge, kes õppisid läbi liikumise muusika tegemist. Hiljem kirjutasin ka sellel teemal oma magistritöö.

Kas sellist rütmikat on tõhus teha algklasside õpilastega või võiks see meeldida ka gümnaasistidele? Oled saanud seda proovida?

Olen saanud proovida praktika raames. Sain selle eest ka head tagasisidet. See võiks olla hea vaheldus gümnaasiumi väga muusikaajalookeskssele õppekavale. Ehk on seda keeruline alustada põhikooliõpilastega. Usun aga, kui lapsed saaksid järjepidevalt ka rütmikatunde, siis oleks see hea vaheldus iga muusikatunni elavdamiseks.

Seni oled Sa meie koolis õpetanud kas omal valikul või asjaolude sunnil ainult nooremat kooliastet. Oleksid Sa valmis õpetama ka põhikoolis või gümnaasiumis? Või on algklassi lastega lihtsam ja turvalisem?

Ei, ma oleksin sellisest edasiminekest väga huvitatud. Muusikaõpetajal kahe maja vahet joosta on aga väga keeruline. Pille või muid vahendeid tassida ei oleks võimalik. Ühel aastal proovisin põhikooliga edasi minna, kuid sellest jooksmisest ei tulnud midagi välja. Tahaks väga õpilastega edasi minna ja näha, kuhu nad võiksid muusikaliselt areneda. Näen neid vahel Kevade tänavas ning üksteise nägemise rõõm on vastastikune. Muusika süvaõppesuunda arendada põhikooli, miks mitte gümnaasiumi lõpuni oleks huvitav, kuidas hoida huvi ja seda suurendada muusika vastu. Väga tahaks proovida.

Sa oled rääkinud, et oled Põltsamaa tüdruk ning õppisid seal ka muusikakoolis. Missuguseid pille Sa oskad mängida?

Õppisin viiulit, harjutasin seda palju, mängisin orkestris ning käisin orkestriga ka välismaal esinemas. Siis lisandus saksofon, vahel oli kask pilli korraga õla peal. Mängisin puhkpilliorkestris. Kui 8. klassis muusikakool läbi sai, siis läksin sinna uuesti klaverit õppima. Lõpetasin muusikakooli ka teist korda. Omal käel õppisin plokkflööti, väikekannelt ning ukulelet. Rootsis õppisin kitarril. Kui palju harjutada, mängin ikka duurid ära. Ühel ajal oli emal ka väga suur soov, et ma hakkaksin tšellot mängima, aga paralleelselt viiuliga ei tulnud tšellomängust suurt midagi välja.

Nimetad mõjutajana oma ema. Kuidas ta Sind muusikaõpingute juurde viis?

Minu ema oli 30 aastat Põltsamaa muusikakooli direktor, lisaks veel 20 aastat samas muusikaõpetaja. Olen pere noorim laps, emaga käisin kaasas rahvatantsutundides ning peale kooli ka enamasti ajast muusikakoolis aega veetnud. Mingil hetkel pidi aga ema mind rattaga Põltsamaa vahel taga ajama, kui olin mõne tunni vahele jätnud. Ma ei saanud üldse aru, miks ma ei võiks niisama ringi kolada. Täna olen muidugi tänulik, oleksin hoopis valesse seltskonda sattunud.

Oled noorim laps, mida Su õed vennad teevad? Kas koos musitseerite?

Vend on 18 aastat vanem, õed 16 aastat ja 11 aastat vanemad. Nad on rääkinud, et pidid mind selles vakstuvankris mööda linna kärutama, mis neile siis väga piinlik tundus. Täna nad muusikainimesed ei ole, aga kõik on korrakski muusikakoolis õppinud või selle ka lõpetanud. Vend töötab taksojuhina, vanem õde praegu kodune ning noorem õde töötab

kinnisvaramaaklerina. Peres me laua ääres ei laula, aga jõuluvanale esineme kõik. Minu isa peres lauldi väga palju, sest vanaisa oli õigeusukiriku vaimulik. Pulmas ja sünnipäevadel lauldi. Olid lausa pulma laululehed.

Meie endine kolleeg Ilme Indas on öelnud, et muusikaõpetaja on siis väga hea, kui ta on ka ise interpreet. Sa oma pillimängust rääkisid. Kas Sa oled veel kuidagi musitseerinud, laulnud kooris, teinud bändi?

Täna ma seda ei tee, sest lapsed on veel väikesed. Nende kaela saab ju asju ajada? Õhtuti ei saa kodust veel kooriproovi ära minna, aga ma tunnen sellest väga puudust. Tunnen, et energia hakkab tagasi tulema. Laulsin mitu aastat kammerkooris Collegium Musicale. See oli hea repertuaari-, esinemis- ning reisimiskogemus. Oma elukaaslasega tegime bändi nimega Leikki, kellel on ka oma väike vinüülplaat. Peale laste sünni on bänditegemine pausile pandud.

Mis stiili Leikki tegi?

Me ei võtnud päris folkstiili. Võtsime aluseks luule, mida aitas otsida Lauri isa. Tekstid, mis meid kõnetasid, said lugudeks. Lauri tegi elektroonilised põhjad, mina mängisin peale saksofoni või laulsin.

Sinu elukaaslane Lauri on väga musikaalne, teeb kunsti ja tegeleb paljude asjadega. Teil on kodus kaks poega, kellest vanem astus esimesse klassi. Kas teie kodus laulate või teete koduorkestrit?

Teeme küll, kui vaim peale tuleb. Vanem poiss paneb tihti ukse kinni, võtab mikrofoni või mängib trumme. Vahel musitseerime kõik neljakesi. Noorem poiss rohkem tantsib ja ei taha väga esineda. Vanem poiss on aga väga musikaalne, naudib seda, otsib klaveril kõrva järgi meloodiaid, õpetada ennast väga ei lase.

Oled juba seitsmes aasta lapsevanema rollis. Mis tüüpi ema Sa oled, kanaema, rongamaa või käopojaema?

Kindlasti kanaema, oleksin palju varem võinud omi projekte tegema hakata. Aga ema saab olla ainult üks kord ja see aeg tuleb võtta. Mind tõesti huvitab, mida nad koolis ja lasteaias teevad ning selleks peab mul ka aeg olema. Võiksin ehk olla vähemgi kanaema. Aga range olen ma küll. Noorem laps ütles lasteaiavideos, et olen täitsa kuri. Kurjaks ennast ei pea, aga me oleme suutnud piirid paika panna, pigem olen nõudlik. Aga muidu asjad ei toimiks. Lauri on ehk veelgi rangem politseinik. Vahel poisid ütlevad, et ma issile kõike ei räägiks. Aga meil on väga hea meeskond. Püüame nüüd teineteisele rohkem aega leida, et säde suhtes ära ei kaoks. Väikeste lastega on see keeruline.

Lisaks kõikidel eelnevatele rollidele on Sul veel üks suur vastutusvaldkond. Sa oled Jakob Westholmi Sihtasutuse tegevjuht. Kas tööd vastu võttes aimasid sellist koormust?

Ei aimanud. Võtsin mõtlemiseks ka aega. Põhimõtteliselt on tegemist ju äri juhtimisega. See on valdkond, mida ma pole teinud. Aga mulle väljakutsed meeldivad, eriti, kui nad mind arendavad ning võin seda oma CV esile tuua. Olen halb ei ütleva, vahel maksab see kätte, aga huvitav on ka. Loomulikult teevad väga suure töö ära Koolituskeskuse juhataja Aade Veskimägi ning Muusikakooli juhataja Sigrid Mutso. Minu õlul on SA juhtimise suur vastutus. See on mulle suur väljakutse. Eelmisel aastal oli seoses kooli aastapäevaga väga palju tegevusi. See õppeaasta on pisut rahulikum.

Tundub, et Sa ei oskagi niisama rahulikult olla. Oled osaline ka ühe digitaalse muusikaõpiku valmimisel kirjastuselt Maurus?

Tegime I klassi digiõpiku koos Kristi Kiilu ja Anne Ermastiga. See oli tingitud distantsõppe olukorrast. Kuid mulle tundub, et jääme sellega pisut hiljaks. Usun pigem muusika õppimisel vahetusse kontakti õpetajaga, kui digivahendite ületarbimisse. Ei pea ju ainult ekraani vaatama. Hiljem valmis digiõpik pärimusmuusika keskusega, kus olin konsultandirollis. See oli jälle väljakutse, kus pidin hakkama tegelema materjalide üleslaadimisega. Sain koolituse ning tegin asja ära. Usun, et olen nüüd digipädev.

Mis on Sinu arvates õpetaja töö juures väsitav ja mõttetu tegevus, mida teha poleks vaja.

Minul pole õnneks palju paberite täitmisi. Vahel mõtlen, et ainekavad, kellele neid vaja? Kui asendan, teen ikka seda, mida olen ise planeerinud. Miks neid vaja üles laadida?

Ideaalolukorras tahaksin, et klassis ei oleks neid lapsi, kes isegi ei proovi muusikast rõõmu tunda. Nüüd räägin küll, kui vana ja väga kogenud õpetaja. Tuleb lapsi juurde, kelle silm ei lähe mitte millegi peale särama, ei liikumise, ei räpi, ei videote, ei pillimängu. Tee seal klassi ees, mida tahes. Sellest on nii kahju, kui ei suuda inimest „äratada“.

Kas muusikaõpetust peaks või ei peaks hindama? Kas see peaks olema üldse õppekavas?

Ma olen vanakooli inimene. Mulle meeldivad numbrid. See on arusaadav nii lapsele kui ka vanemale. Halb on see, kui numbrile ei kaasne põhjendust. Siiani olen alati suutnud oma hindamise ära põhjendada. Kui ise olen kahevahel, panen juurde põhjenduse, miks nii hindasin. Eks see ole maitse asi. Muusikat saab hinnata. Hinnata ei saa musikaalsust. Seda ma ka ei tee. Kõiki oskusi saab hinnata, mida ma õpetan ning kui õpilane on need jõuete kohaselt omandanud, siis saab seda ju hinnata.

Kas Sinul on mõni õpilane, kes üldse viisi ei suuda pidada, aga muusika saab viie?

Muidugi, loomulikult, absoluutselt, väga palju. Mina kutsun ka klassi ette laulma. Põhjendan seda niiviisi, et kunagi pead oma töötajate ees ka kõnet pidama või koosolekul sõna võtma. Selle esinemiskogemuse saab ainult teiste ees seistes. Ma ei hinda, kuidas ta laulab, aga kui hümni sõnad on peas, saab ta viie.

Kuna Sa pead tegema päeva jooksul palju asju, siis kuidas Sa oma tööd planeerid. Tõused hommikul ja mõtled päeva läbi või kuidagi teisiti?

Olen planeerija. Mulle meeldib rutiin, aga ei karda ka ootamatusi. Kui katsetan midagi uut, siis proovin selle läbi küll. Täna ma enam ei valmista igat järgmise päeva tundi õhtul kodus ette. Kuna elan linnast väljas, siis tööle sõites mõtlen läbi, kellega on tunnid, kuhu jõudsime ning kuhu tahan jõuda. Paberile väga kirja enam ei pane.

Missugune hetk on Sinu töös, kui tunned meeletut joovastust ning tänutunnet oma töö üle?

Selline hetk võib tulla väga ootamatult ning see võib olla väga emotsionaalne. Oli üks õpilane, kes kolm aastat ei laulnud, aga siis ühel hetkel tegi suu lahti ning läks laulvõistlusele. Ta ei leidnud enne oma häält ning olid ka kompleksid esinemise suhtes.

Töövõidud on ka need, et Sinu juurde tulevad õpilased, keda pole ise tähele pannud või kes jätavad mulje, et muusika neile korda ei lähe. Ühel hetkel tulevad nad vahetunnis sinu juurde ning räägivad mingisugusest oma muusika kuulamise kogemusest. See hetk on äge.

Tajud, et nüüd sa oled selle õpilase „kätte saanud“.

Mida Sa teeksid, kui Sa saaksid ühe salajase lisapäeva oma elus ainult enda jaoks?

Olen suur loodusesõber. Lähen metsa jalutama. Kui poleks rahaga piiri, siis läheksin reisile Aasiasse, Austraaliasse, Uus-Meremaale. Ma ei pea ennast isekaks inimeseks, tahaksin alati pere kaasa võtta. Loeksin ja oleksin lastega. Muusikaõpetajana ei taha peale tööd muusikat teha. Naudiksin vaikust.

Missugust artisti tahaksid esinemas näha?

Tahan kuulata uuemat muusikat, tundma õppida uusi kultuure. Viljandi Folgil magasin maha ühe Mongoolia artisti. Islandil õppides fännasin sealset lauljat Emiliana Torrinit, oleksin peaaegu temaga kohtunud, käisin tema kontserdil. Nutsin terve kontserdi, see puudutas mind sügavalt. Võin käia ka operis, aga see pole veel ihukarvu püsti ajanud.

Mida soovivad lõpetuseks Westposti lugejatele muusikalises mõttes?

Muusikal on elu juures tähtis roll. Sa tegeled, kuulad, teed või tajud muusikat. Et muusikaga tegeledes säiliks Sinus rõõm.

Aitäh.

Intervjueeris Alla Eenma

Fotod Robert Laursoo ja Erlend Štaub